
Publieke visies op het beheer van wilde dieren

Resultaten van een enquête naar de visies van leden en niet-leden op het beheer van wilde dieren

Arjen Buijs en Fransje Langers

ALTEERRA
WAGENINGEN UR

Publieke visies op het beheer van wilde dieren

Resultaten van een enquête naar de visies van leden en niet-leden op het beheer van wilde dieren

Arjen Buijs en Fransje Langers

Dit onderzoek is uitgevoerd door Alterra Wageningen UR in opdracht van en gefinancierd door Vereniging Natuurmonumenten

Alterra Wageningen UR
Wageningen, maand 2014

Alterra-rapport 2502
ISSN 1566-7197

Buijs, A.E. en F. Langers, 2014. *Publieke visies op het beheer van wilde dieren; Resultaten van een enquête naar de visies van leden en niet-leden op het beheer van wilde dieren*. Wageningen, Alterra Wageningen UR (University & Research centre), Alterra-rapport 2502. 30 blz.; 3 fig.; 4 ref.

Groot wild zoals edelherten, reeën en wilde zwijnen dragen bij aan recreatie en natuurbeleving maar veroorzaken soms ook overlast voor landbouw en verkeer. Dit onderzoek onder bijna 40.000 deelnemers toont aan dat natuurliefhebbers opvallend genuanceerd denken over het beheer van groot wild in natuurgebieden en dat vergroting van de zichtbaarheid kan bijdragen aan het bezoek aan natuurgebieden. De opvattingen over het beheer van wilde dieren blijken bij veel deelnemers onderdeel te zijn van een bredere visie op natuurbeheer. Naast het onderscheid tussen de nutswaarde en de intrinsieke waarde van de natuur maken veel burgers ook onderscheid tussen de waarde van individuele dieren (de biocentrische waarde) en de waarde van het beschermen van habitats en ecosystemen (ecocentrische waarde). De resultaten laten zien dat uitbreiding van natuurgebieden om hiermee wilde dieren, zoals edelherten en wilde zwijnen, meer ruimte te geven veel steun krijgt. Ook bestaat grote steun voor het afschieten van dieren bij ernstig lijden.

Public attitudes on wildlife management in the Netherlands

This empirical study among 40.000 Dutch citizens shows that large herbivores and carnivores contribute to the recreational attractiveness of natural areas. Presence and visibility of deer, wild boar, wolves and other wild animals contribute to the visitor numbers. People's attitudes are informed by the values attached to nature. Not only the distinction between anthropocentric versus intrinsic value of nature is important in this, but also the different interpretation of the intrinsic value of nature, focusing either on the value of individual animals (biocentric value) versus the value of ecosystems (ecocentric value). Although attitudes on hunting and culling widely varies among the population, the killing of animals to end suffering is widely supported.

Nature management, wildlife, large herbivores, wolves, attitudes

Trefwoorden: natuurbeheer, wildbeheer, wilde dieren, wolf, burgers, houding.

Dit rapport is gratis te downloaden van www.wageningenUR.nl/alterra (ga naar 'Alterra-rapporten' in de grijze balk onderaan). Alterra Wageningen UR verstrekt *geen* gedrukte exemplaren van rapporten.

© 2014 Alterra (instituut binnen de rechtspersoon Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek), Postbus 47, 6700 AA Wageningen, T 0317 48 07 00, E info.alterra@wur.nl, www.wageningenUR.nl/alterra. Alterra is onderdeel van Wageningen UR (University & Research centre).

- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking van deze uitgave is toegestaan mits met duidelijke bronvermelding.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor commerciële doeleinden en/of geldelijk gewin.
- Overname, verveelvoudiging of openbaarmaking is niet toegestaan voor die gedeelten van deze uitgave waarvan duidelijk is dat de auteursrechten liggen bij derden en/of zijn voorbehouden.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

	Samenvatting	5
1	Inleiding	7
2	Achterliggende waarden	10
3	Beleving van wilde dieren	13
4	Beheermaatregelen	18
	4.1 Hoe wilde dieren te beheren?	18
	4.2 Clusters van visies op beheer	20
5	Gevoel bij feit	27
	Literatuur	28

Samenvatting

Groot wild zoals edelherten, reeën en wilde zwijnen dragen bij aan recreatie en natuurbeleving maar veroorzaken soms ook overlast voor landbouw en verkeer. Onderzoek van Alterra voor Natuurmonumenten onder bijna 40.000 deelnemers toont aan dat natuurliefhebbers opvallend genuanceerd denken over het beheer van groot wild in natuurgebieden. Uitbreiding van natuurgebieden om hiermee wilde dieren, zoals edelherten en wilde zwijnen, meer ruimte te geven krijgt veel steun. Aanleg van ecoducten (84%) wordt hierbij geprefereerd boven de aankoop van landbouwgrond (68%). Als dat onvoldoende oplossing biedt is er ook steun voor diverse andere beheermaatregelen. De aanwezigheid en grotere zichtbaarheid van wild vergroot de bezoekersaantallen, zelfs bij de wolf.

Zachte beheermaatregelen krijgen duidelijk de voorkeur boven het afschieten van dieren. Overlast voor de landbouw wordt het liefst bestreden door hekken te zetten om kwetsbare landbouwgronden. Afschot om schade aan de landbouw te voorkomen wordt door slechts 22% gesteund. Hetzelfde zien we bij het gevaar voor verkeersongelukken. Liever verlaagt men de maximum snelheid of accepteert men de overlast dan dat dieren preventief worden afgeschoten. 68% is tegenstander van 'preventief' afschot.

Grote steun voor het afschieten van dieren bij ernstig lijden.

Opvallend is dat slechts 7% van de respondenten onder alle omstandigheden tegen het doden van dieren is. Jongeren en stedelingen zijn hier de grootste tegenstanders van. Onder specifieke omstandigheden is er dus brede steun voor het afschieten van groot wild. Als dieren lijden door ziekte of voedselgebrek, steunt ruim 80% het actief doden van deze dieren. Naast het dierenwelzijn zijn de belangrijkste criteria om afschot toe te staan: er moeten voldoende wilde dieren leven in een gebied en jagers moeten zich aan gedragsregels houden. Eigenaren en natuurbeheerders of een brede commissie waarin zij zitting hebben zouden moeten beslissen over eventuele jacht. Slechts 6% wil dat overlaten aan wetenschappelijke deskundigen.

De verschillen tussen man en vrouwen zijn opvallend groot. Mannen zijn grotere voorstanders van de jacht, terwijl vrouwen eerder dieren willen bijvoeren. Ook stedelingen zijn grotere tegenstanders van de jacht.

Zichtbaarheid wild vergroot bezoekersaantallen

Het onderzoek laat ook zien dat vergroting van de zichtbaarheid kan bijdragen aan het bezoek aan natuurgebieden. Grotere zichtbaarheid van wilde dieren leidt tot meer bezoekers. Alhoewel de grootste groep deelnemers aan de enquête bestaat uit mensen die zich bij de natuur betrokken voelen, ziet slechts 20% minimaal één keer per jaar een edelhert of wild zwijn. 58% zegt dat ze vaker de natuur gaan bezoeken als er edelherten te zien zijn. Ook aanwezigheid van wild zwijn (42%) en zelfs de wolf (37%) zou tot grotere bezoekersaantallen leiden. Overigens schrikken wilde zwijnen (8%) en vooral wolven (15%) ook sommige bezoekers af.

Het soort wild in natuurgebieden maakt dus uit voor het aantal recreatieve bezoekers. Dit heeft te maken met de beelden die recreanten hebben van deze dieren. Edelherten worden duidelijk het meest positief gewaardeerd. Alhoewel ook edelherten overlast in verkeer en voor de landbouw veroorzaken, hebben bijna alle respondenten vooral positieve associaties bij een edelhert. Ze worden vooral als 'imponerend', 'machtig' en 'krachtig' gezien. Dit hangt vooral samen met het imposante gewei en het burlen tijdens de bronst. Met het wilde zwijn hebben mensen een meer complexe verhouding. De meeste mensen noemen het dier 'gevaarlijk'. Maar daarnaast hebben velen ook positieve beelden van dit dier en wordt het vaak gezien als 'mooi', 'ruig', 'imponerend' en 'grappig'. In tegenstelling tot het edelhert wordt ook de overlast die het dier kan veroorzaken vaak genoemd, en spreekt men zowel over 'afschieten' als over 'opeten'. Bij de wolf zien we vooral veel positieve associaties. Het wordt

---

vooral een 'prachtig' dier gevonden die de natuur 'spannend' maakt, 'natuurlijk', 'bijzonder', 'wild' en 'indrukwekkend'. Maar daarnaast ook vaak termen als 'eng', 'gevaarlijk'.

Gevraagd naar de effecten van de eventuele terugkeer van de wolf noemen veel mensen zowel een positief als een negatief effect. 72% denkt dat de wolf bijdraagt aan het natuurlijk evenwicht, maar tegelijkertijd is 69% bang dat wolven schapen zullen doden. Dat wolven een gevaar voorkinderen vormen of dat ze dierziekten zouden verspreiden geloven weinig mensen (18% en 15%).

Waarden bepalend voor opvattingen over beheer

Niet alleen beheerders, jagers of agrariërs, maar ook natuurliefhebbers wegen de belangen van mens, dier en het natuurlijk evenwicht af bij hun visie op wildbeheer. De opvattingen over het beheer van wilde dieren blijken bij veel deelnemers onderdeel te zijn van een bredere visie op natuurbeheer. Hoe zwaar wegen de belangen van landbouw en verkeer, hoe belangrijk is dierenwelzijn en hoe belangrijk is het bevorderen van het natuurlijk evenwicht van de natuur? Daarover lopen de meningen onder natuurliefhebbers duidelijk uiteen. Dergelijke overwegingen zijn bepalend voor de voorkeuren van natuurliefhebbers voor de verschillende beheermaatregelen. Een ruime meerderheid vindt vooral het behoud van het natuurlijke ecosysteem belangrijk, waarbij de mens zo min mogelijk moet ingrijpen (de ecocentrische waarde). Natuurlijkheid is hierbij een kernbegrip. Deze mensen zijn vaak tegenstanders van zowel het afschieten als het bijvoeren van dieren indien ze overlast veroorzaken. Beiden worden gezien als ongewenst ingrijpen in het natuurlijke evenwicht. Een kwart van de deelnemers vindt de natuur vooral belangrijk als bron van voedsel, economische voorspoed en klimaatregulering (de antropocentrische waarde). Deze groep steunt als enige het preventief afschieten van wilde dieren bij overlast voor verkeer en landbouw. Tenslotte vindt ruim 10% vooral het dierenwelzijn belangrijk (biocentrische waarde). Deze groep is als enige voorstander van het bijvoeden of verplaatsen van wilde dieren indien voedseltekorten dreigen.

Opzet van onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Natuurmonumenten in het kader van het thema 'In debat over groot wild'. Alle leden van Natuurmonumenten zijn via het blad uitgenodigd om deel te nemen. Daarnaast is in de media veel aandacht geweest voor het onderwerp, waarbij ook niet leden zijn uitgenodigd om deel te nemen. Tenslotte zijn de leden van een onderzoekspanel van Alterra (www.daarmoetikzijn.nl) uitgenodigd. De enquête is volledig ingevuld door bijna 40.000 respondenten. 75% van de respondenten is lid van Natuurmonumenten. Het best valt de steekproef te typeren als bestaande uit *leden en sympathisanten, aangevuld met een groep kritisch betrokkenen*. Dat de meerderheid van de deelnemers zich betrokken voelt bij natuur moge duidelijk zijn, zoals onder andere blijkt uit de relatieve hoge bezoekfrequentie aan natuurgebieden.

---

1 Inleiding

Dit document bevat de ruwe analyse van de enquête van Natuurmonumenten onder leden en niet-leden over het beheer van wilde dieren in Nederland. Deze enquête is uitgevoerd door Alterra, onderzoeksbureau voor de groene ruimte, in opdracht van en samenwerking met Natuurmonumenten. Omdat het document conform de opdracht alleen de kale analyses bevat van de resultaten worden de resultaten niet uitgebreid geïnterpreteerd. Ook is weinig aandacht besteed aan de opmaak van de rapportage.

Alle leden van Natuurmonumenten zijn via het blad uitgenodigd om deel te nemen. Een deel van hen zelfs per email. Daarnaast is in de media veel aandacht geweest voor het onderwerp, waarbij ook niet-leden zijn uitgenodigd om deel te nemen. Tenslotte zijn 4000 leden van een onderzoekspanel van Alterra (www.daarmoetikzijn.nl) uitgenodigd.

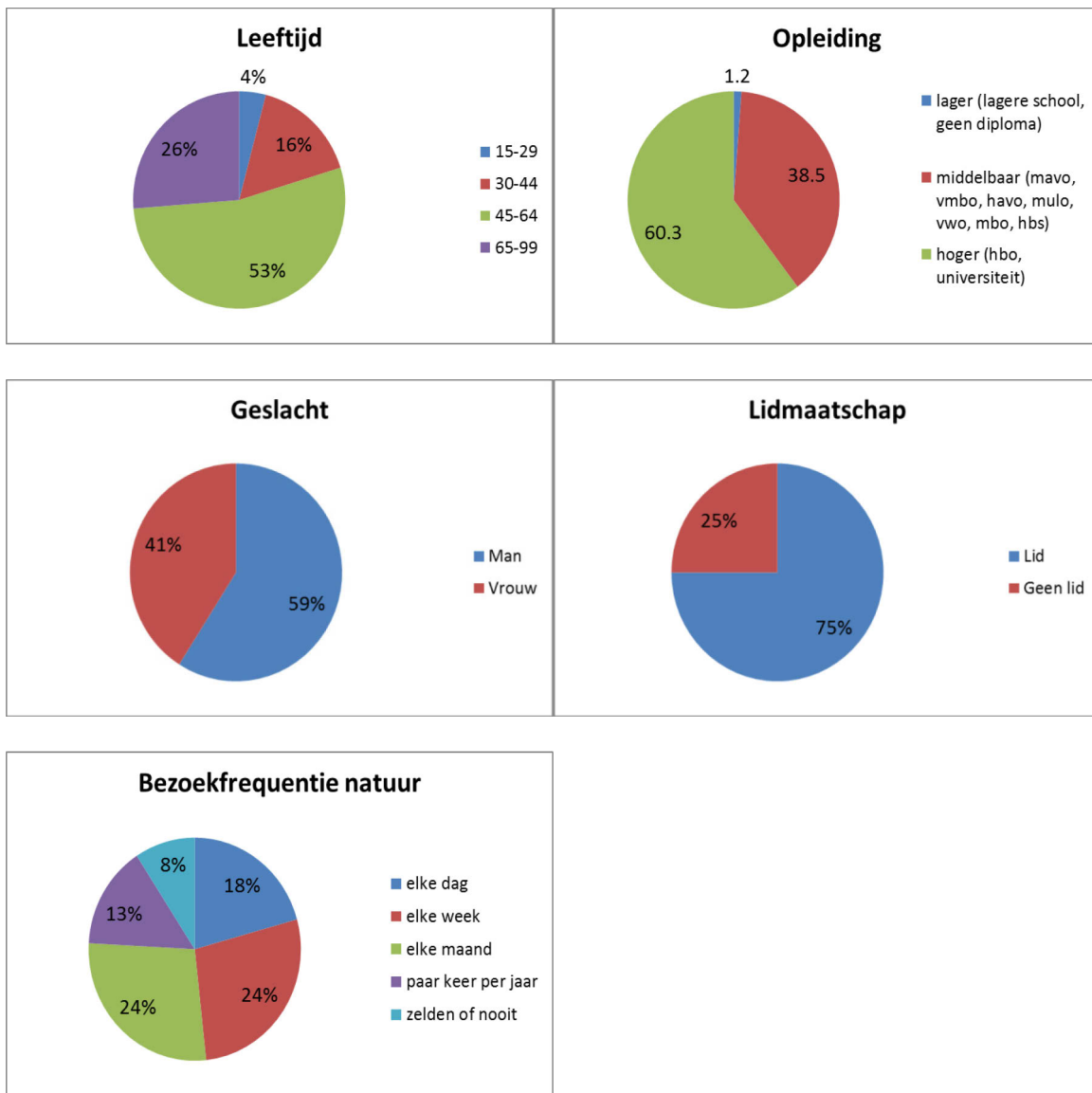
In totaal zijn 45837 mensen begonnen met het invullen van de enquête. De officiële respons is daarmee dus 45837. 6530 respondenten hebben de enquête slechts gedeeltelijk ingevuld. De meeste uitval vond al plaats na de eerste vier of vijf vragen, blijkbaar waren dat mensen die vooral even een kijkje kwamen nemen. De enquête is volledig ingevuld door 39317 respondenten. Tenslotte hebben ook 414 medewerkers van Natuurmonumenten de enquête ingevuld. Tenzij uitdrukkelijk vermeld zijn in de analyses in dit document deze medewerkers niet opgenomen. In bijlage 3 zijn de visies van medewerkers expliciet vergeleken met die van de burgers.

Afwijkende respondenten: geen representatieve steekproef

Het is duidelijk dat de deelnemers aan de enquête geen representatieve aftekening zijn van de Nederlandse bevolking. Ze zijn vooral relatief hoog opgeleid, ouder en man.

Zoals later zal blijken zijn er weliswaar inhoudelijke verschillen van mening tussen leden en niet-leden die deel hebben genomen aan de enquête, maar deze zijn relatief klein. Dat wijst er op dat ook onder de deelnemende niet-leden zijn relatief veel 'natuurlijkhebbers' aanwezig zijn. Toch zijn er ook duidelijk meer kritische volgers van Natuurmonumenten te herkennen in de respondenten, zoals vooral blijkt uit de relatief sterke antropocentrische waarden bij de niet-leden (zie paragraaf 2). Er is een opvallende oververtegenwoordiging van bewoners van het platteland ('niet verstedelijkt' volgens het CBS: 32%).

Uitspraken over de gehele Nederlandse bevolking zijn niet mogelijk op basis van deze enquête. Het best valt de steekproef te typeren als bestaande uit *leden en sympathisanten, aangevuld met een groep kritisch betrokkenen*. Dat de meerderheid van de deelnemers zich betrokken voelt bij natuur moge duidelijk zijn, zoals onder andere blijkt uit de relatieve hoge bezoekfrequentie aan natuurgebieden. Het bereiken van een meer representatieve doorsnede van de bevolking is overigens alleen haalbaar door veel explicieter te investeren in het bereiken van alle groepen onder de bevolking en het onderzoek minder te profileren als een onderzoek van Natuurmonumenten.

Wat betekent deze bias in de respons voor de interpretatie van de resultaten en het inschatting van publieke reacties? Ruwweg kan gezegd worden dat de individuele reactie van burgers (dus los van media-effecten, actieve framing, lokale groepsprocessen etc.) afhankelijk is van de *inhoudelijke overeenstemming* met het beheer door Natuurmonumenten en de mate van emotionele betrokkenheid bij groot wild. De zogenoemde 'draagvlakmatrix' (Buijs, 2009a) maakt hierbij onderscheid tussen vier (ideaaltypische) posities: enthousiasme, potentieel verzet, acceptatie en onverschilligheid. Op basis van de analyses is onze inschatting dat de groep met enthousiasme voor het huidige beheer door Natuurmonumenten sterk oververtegenwoordigd is, vooral door het grote aantal leden. De groep onverschilligen hebben nauwelijks meegedaan aan de enquête. Dat is beleidsmatig niet zo'n probleem, want zij zullen ook niet snel in verzet komen. De groep met een passieve acceptatie lijkt deels aanwezig, maar misschien wel ondervertegenwoordigd. Ook dit is niet zo'n probleem. Het meest problematische is de mogelijke ondervertegenwoordiging van de groep met hoge betrokkenheid en lage inhoudelijke overeenstemming. Denk bijvoorbeeld aan agrariërs of dierenbeschermers. Dit is immers de groep waar eventueel verzet tegen (wijzigingen) beheer kan ontstaan.

Figuur 1 Draagvlakmatrix (Buijs, 2009).

---

2 Achterliggende waarden

Voor de verklaring van verschillen richten we in dit onderzoek op

- sociaal-economische variabelen als leeftijd, opleiding, geslacht (zie §1),
- inhoudelijke aspecten als lidmaatschap van Natuurmonumenten, bezoekfrequentie van natuurgebieden en stedelijkheid¹ van de woonomgeving (zie §1),
- hun achterliggende waarden ten opzichte van de natuur.

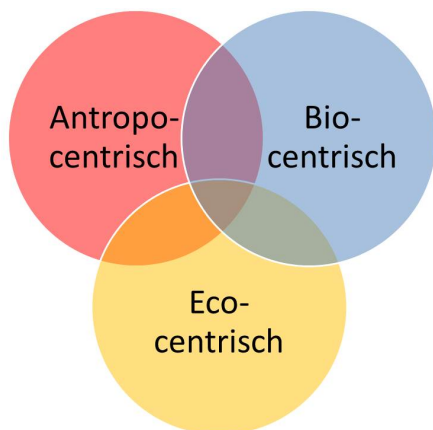
Ervaring leert dat de relatie tussen visies op natuurbeheer en dergelijke waarden vaak veel sterker zijn dan de relatie met de bekende sociaal-economische kenmerken, zoals leeftijd, opleiding of geslacht. Ook inhoudelijk is er volgens ons een meerwaarde: Waar inzicht in sociaal-economische kenmerken handvaten biedt voor de keuze van het soort media om te communiceren, biedt inzicht in de waarden vooral handvaten voor de inhoud van de communicatie, waarmee argumenten specifiek gericht kunnen worden op inhoudelijke belangrijke groepen, zoals potentiële tegenstanders.

Meestal wordt bij het begrip waarden onderscheid gemaakt tussen antropocentrisch en niet-antropocentrische waarden. Antropocentrische waarden zijn gericht op het nut van de natuur voor de mens. Denk aan de (klimaat)regulerende waarde van de natuur, de waarde als genenbank en de waarde van het oogsten uit de natuur door houtkap of jacht. De niet-antropocentrische waarde van de natuur richt zich op wat vaak de intrinsieke waarde van de natuur wordt genoemd. Eerdere studies (Buijs, 2009b) hebben laten zien dat het van belang is om onderscheid te maken tussen twee verschillende interpretaties van de intrinsieke waarde van natuur. In de ecocentrische interpretatie van de intrinsieke waarde ligt de nadruk op het behoud van holistische systemen in de natuur. De morele waarde van dieren en planten is dan ondergeschikt aan de waarde van het collectief, zoals populaties, soorten en ecosystemen. Natuurbescherming wordt vooral gekoppeld aan het beschermen en verbeteren van de kwaliteit en integriteit van ecosystemen en habitats. Daarnaast kent de intrinsieke waarde ook een meer individualistische interpretatie, die vaak de biocentrische waarde van de natuur genoemd. Volgens zulke biocentrische waarden moet natuurbeheer beoordeeld worden op basis van het effect op individuele dieren en planten in plaats van op ecosystemen. Burgers die dergelijke biocentrische waarde van de natuur aanhangen hebben grote moeite met bijvoorbeeld het kappen van bomen of met het verwijderen van exoten gericht op het behoud van in hun ogen abstracte concepten als ecosystemen of habitats. In de praktijken overlappen deze waarden vaak. Mensen hangen meestal niet alléén antropocentrische waarden aan, maar vaak een mengeling van waarden (De Cock Buning, 2012; Mattijssen, 2013). Zie figuur 2.

---

¹ De mate van stedelijkheid is gebaseerd op de stedelijkheidsklasse op buurtniveau (CBS). Hierbij worden de volgende klassen gehanteerd:

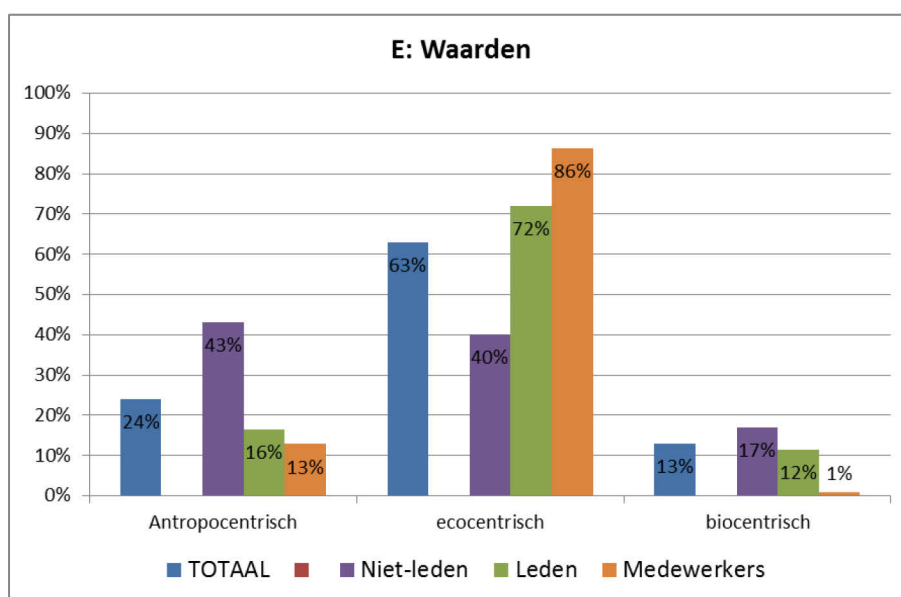
- zeer sterk stedelijk: boven de 2500 adressen per km².
- sterk stedelijk: tussen de 1500 en 2500 adressen per km²
- matig stedelijk: tussen de 1000 en 1500 adressen per km²
- weinig stedelijk: tussen de 500 en 1000 adressen per km².
- niet stedelijk: onder de 500 adressen per km².

Figuur 2 Overlap tussen waarden.

Het bepalen van de precieze grenzen tussen deze waarden is statistisch gezien lastig. Kijkend naar de data kunnen we concluderen dat 16-27% van de respondenten vooral een antropocentrische waarde aanhangt, 64%-84% een ecocentrische waarde aan en 16 tot 36% een biocentrische waarde. Deze variatie in cijfers komt door de onderlinge overlap in waarden (zie figuur 3).

26% van de respondenten vertonen een dergelijke overlap in waarden. Zij ondersteunen dus bijvoorbeeld zowel deels de antropocentrische waarde als de ecocentrische waarde. Bij driekwart van de respondenten (74%) is duidelijk sprake is van één dominante waarde. Voor de helderheid hebben we ons in de analyses van de achterliggende waarden in dit rapport vooral gericht op deze laatste groep, de mensen die duidelijk eenduidige waarden aanhangen. Als we alleen kijken naar de groep met een duidelijk dominante waarde kunnen we concluderen dat bij 24% van de respondenten de antropocentrische waarde dominant is, bij 63% de ecocentrische waarde en bij 13% de biocentrische waarde. In figuur 2 hebben we deze cijfers verder uitgesplitst tussen leden en niet-leden en tussen burgers en medewerkers van Natuurmonumenten. We zien hier duidelijke verschillen. Bij de niet-leden is de antropocentrische waarde van de natuur licht favoriet, terwijl bij de leden de ecocentrische waarde duidelijk favoriet is. De steun voor de antropocentrische waarde is opvallend beperkt: maximaal 17% onder de niet leden. Medewerkers hangen in grote meerderheid (84%) ecocentrische waarden aan. Nagenoeg niemand. Dit maakt hun waardepatroon duidelijk afwijkend van de niet leden. De verschillen tussen medewerkers en leden van Natuurmonumenten zijn beperkter en zitten vooral in de vrijwel totale afwezigheid van de biocentrische waarden (tegen 12% van de leden).

Figuur 3 Verdeling van de dominante waarden.

Waarden en sociaal-demografische kenmerken

Antropocentristen

Onder de antropocentristen zijn mannen ruim oververtegenwoordigd (79%)². Relatief veel antropocentristen (33%) zijn 65-plusser. De meeste antropocentristen zijn hoog opgeleid, maar een relatief grote groep heeft een middelbaar opleidingsniveau. De groep bezoekt van de drie groepen het vaakst de natuur dagelijks (34%), 42% van de antropocentristen bezoekt de natuur wekelijks.

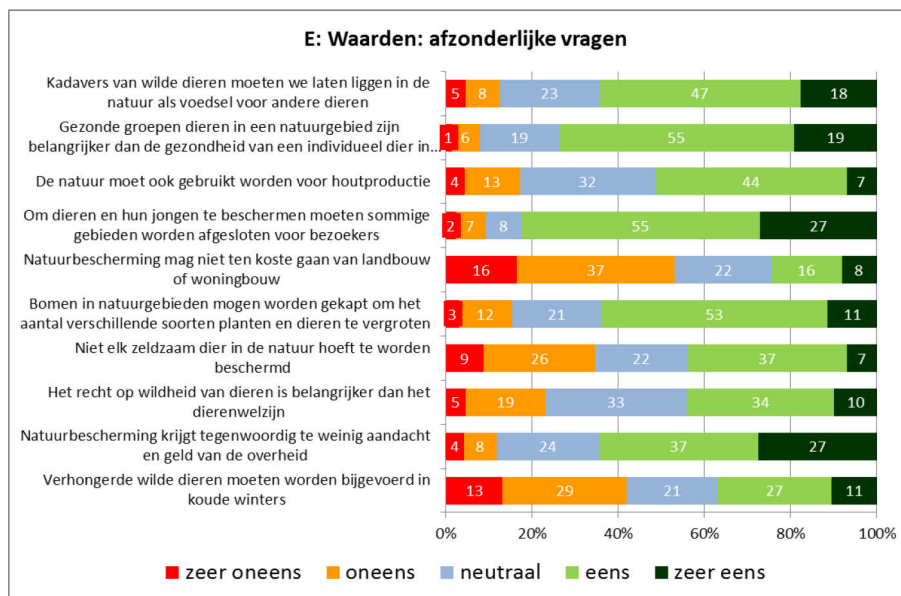
Ecocentristen

Ook de meeste ecocentristen zijn man (66%). Qua leeftijd vertonen zij geen afwijkingen van de respons als geheel. Deze groep is relatief hoog opgeleid: ruim 70% van de aanhangers heeft een afgeronde HBO- of universitaire opleiding. Ecocentristen kenmerken zich verder door een voornamelijk wekelijks (49%) of maandelijks (26%) bezoek aan de natuur.

Biocentristen

Biocentristen zijn veelal vrouw (72%). De meesten hebben een leeftijd tussen 45-65 jaar. De groep 65-plussers is onder biocentristen het kleinst. De meeste aanhangers (54%) hebben een middelbaar opleidingsniveau. Hierin wijkt de groep duidelijk af van vooral de ecocentristen. Biocentristen bezoeken de natuur voornamelijk wekelijks (41%). Een dagelijks bezoek wordt door biocentristen vaker dan gemiddeld genoemd.

De frequenties voor de achterliggende vragen staan in de onderstaande grafiek.

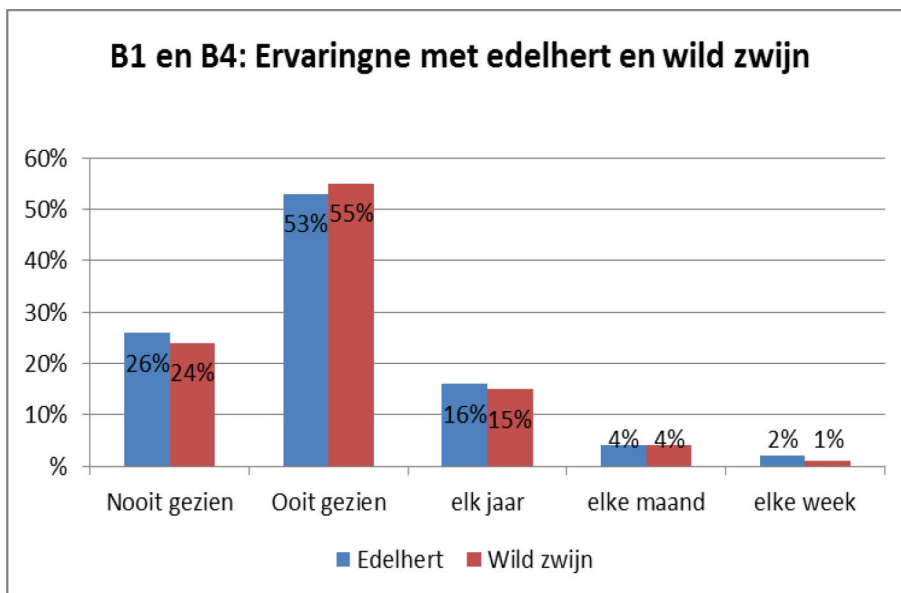

² De onderzoekdeelnemers zijn op sociaal-demografische kenmerken niet representatief voor de Nederlandse bevolking als geheel. Zo is het aantal mannen duidelijk oververtegenwoordigd in de respons, en hebben de meeste respondenten een hoog opleidingsniveau. Verder hebben natuurlijk relatief veel leden van Natuurmonumenten de vragenlijst ingevuld. Dat verklaart mogelijk ook het hoge aantal mensen met een ecocentrische waardeoriëntatie én het frequente natuurbezoek. Voor de beschrijving van de drie groepen kijken we vooral naar onderlinge afwijkingen tussen de groepen.

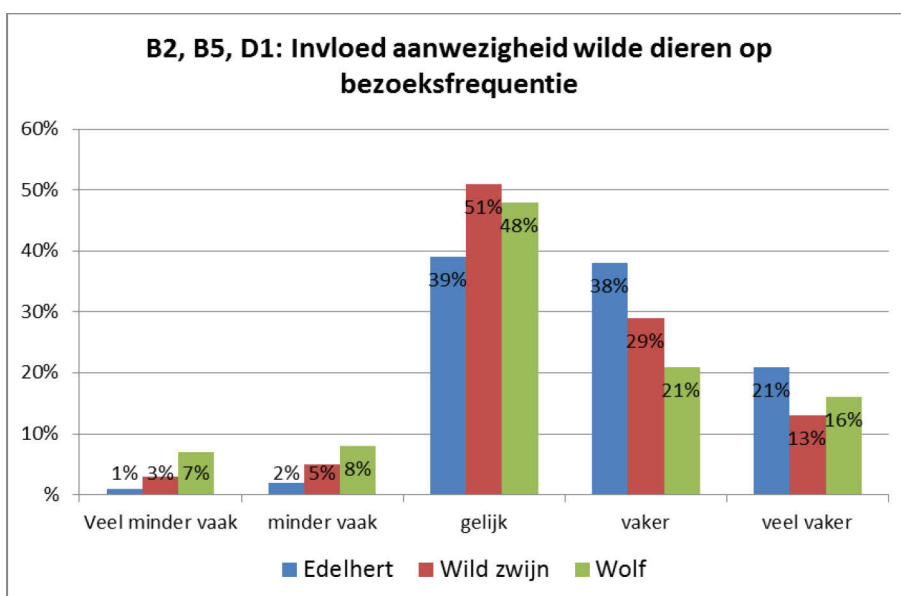

3 Beleving van wilde dieren

Een kwart van de respondenten heeft nog nooit een edelhert en/of een wild zwijn gezien. Slechts 20% ziet dit elk jaar of vaker.

De aanwezigheid van edelhert, wild zwijn en wolf heeft een positief effect op het bezoek aan natuurgebieden. Dit effect is voor edelherten nog iets groter dan voor wilde zwijnen. Wild zwijn en wolf schrikken ook een deel van de recreanten af, waarbij het effect voor de wolf het grootst is (15%)

We hebben respondenten ook een open vraag gesteld naar hun beelden van edelherten, wilde zwijnen en wolven. De toegekende betekenissen (woorden) hebben we gecategoriseerd in 150 belangrijke woorden. Hierbij zijn soortgelijke betekenissen samengevoegd. Zo zijn bijvoorbeeld de woorden 'mooi', 'mooi dier', 'schoonheid' etc. samengevoegd tot 'mooi'. Hieronder zijn deze betekenissen weergegeven in een wordcloud. Hoe groter het word, hoe vaker het door mensen genoemd is³.

³ Met dank aan Maarten Jacobs van Wageningen University voor zijn bijdrage aan de categorisering van de woorden.

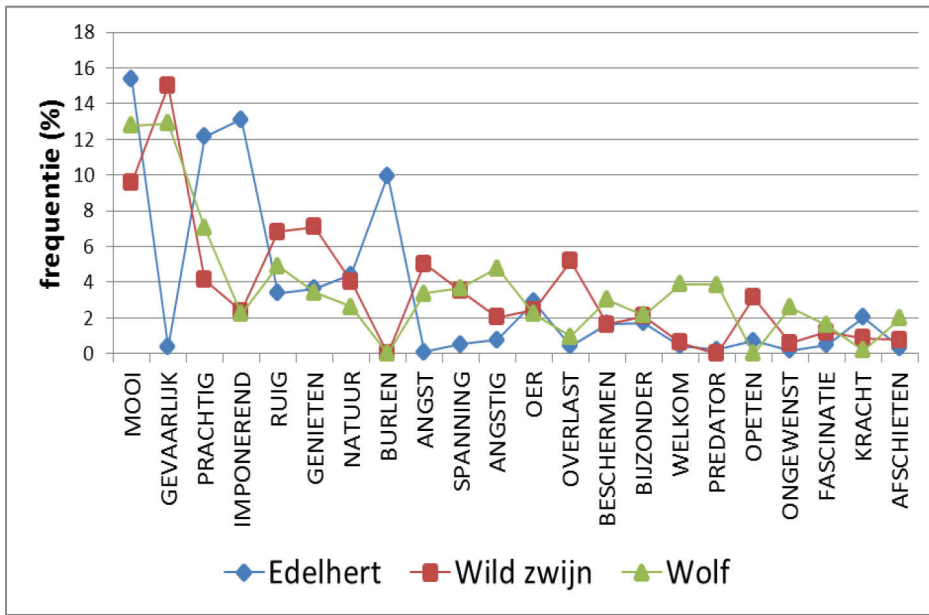
Copyright 2013

OMGEWOELDE
ASTERIX TEVEEL
KNOR AANVULLING WILD
GESTREEPTE NATUURLIJK
STREEPJES
VERNIELING VELUWE BEHEREN
ZIJN IMPONEREND ANGSTIG TE
VARKEN SPANNING SLAGTANDEN
ROL BIGGEN
LELIJK PRACHTIG BIGGETJES
STERK GENIETEN KLEINTJES AARDE
WROETSPOREN
SNEL WROETEN RUIG
OER MOOI BOS
ALERT AFSCHIETEN EIKELS
TRUFFELS
KNORREN GEVAARLIJK
GRAPPIG OVERLAST SCHATTIG
GROOT NATUURANGST VIES
INTERESSE MET
BIJZONDER OPETEN NIET
FASCINATIE BESCHERMEN
KARAKTER GEHEIMZINNIG
VLEES OMWOELEN
AFSTAND

tagxedo.com

Daarnaast zijn de betekenissen met elkaar vergeleken (zie onder). Edelhert scoort duidelijk het meest positief op de beleving, het zwijn scoort het hoogst op gevaar en overlast.

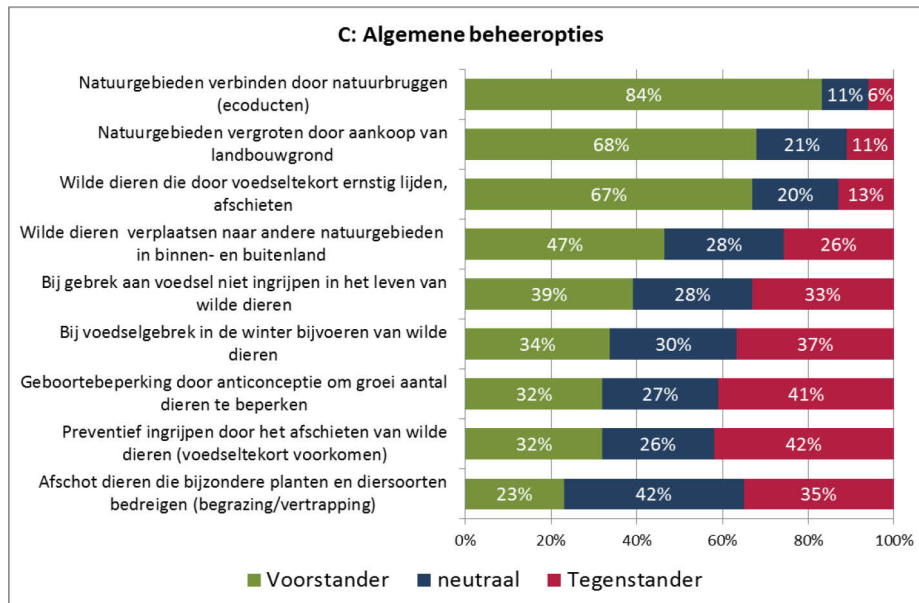

4 Beheermaatregelen

4.1 Hoe wilde dieren te beheren?

Algemene beheeropties

Het vergroten en verbinden van natuurgebieden geniet de grootste steun. Afschot bij ernstig lijden wordt door een grote groep gesteun. Preventief afschot ondervindt veel weerstand. Liever nog zien mensen geboortebeperving, bijvoeren of verplaatsen van de dieren.

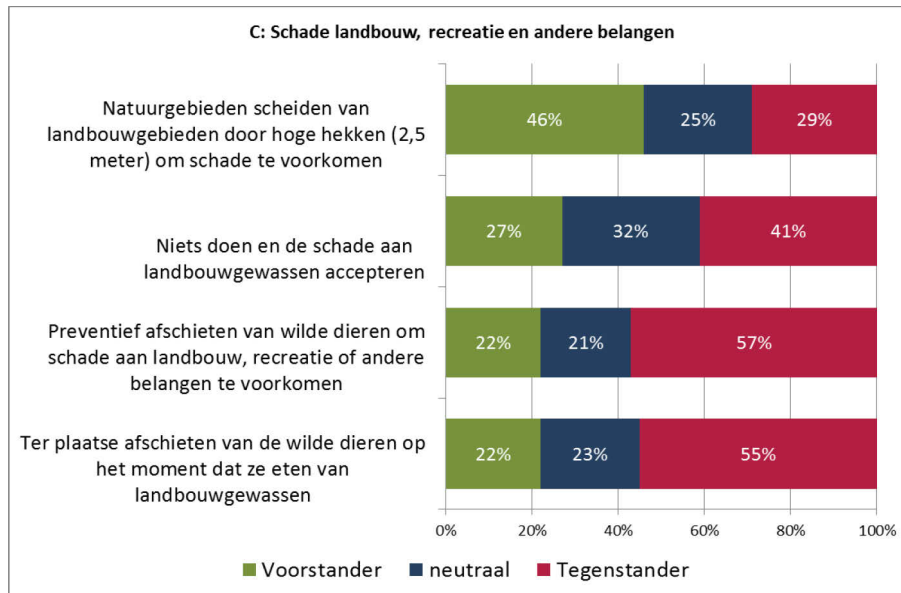

Een opvallend groot percentage (39%) vindt dat Natuurmonumenten 'bij gebrek aan voedsel niet [moet] ingrijpt in het leven van wilde dieren'. Deze vraag lijkt op verschillende manieren geïnterpreteerd te zijn door respondenten. Want bijvoorbeeld slechts 13% is tegen het afschieten van ernstig lijdende dieren (20% neutraal). Deze cijfers zijn dus deels met elkaar in tegenspraak. Onze indruk is dat een deel van de mensen afmaken van dieren bij ernstig lijden niet als ingrijpen in het leven ziet en/of bij de beantwoording van de eerste vraag niet aan lijdende dieren dacht. Overigens in de enquête een vergelijkbare vraag gesteld (zie bij paragraaf 'visies op jacht'). Daar vond slechts 9% dat dieren nooit afgeschoten mogen worden (33% neutraal). 9% is dus de ondergrens en 39% de bovengrens van het aantal mensen dat faliekant tegen elke vorm van ingrijpen is. Over dit aspect kan dus geen heldere conclusie getrokken worden.

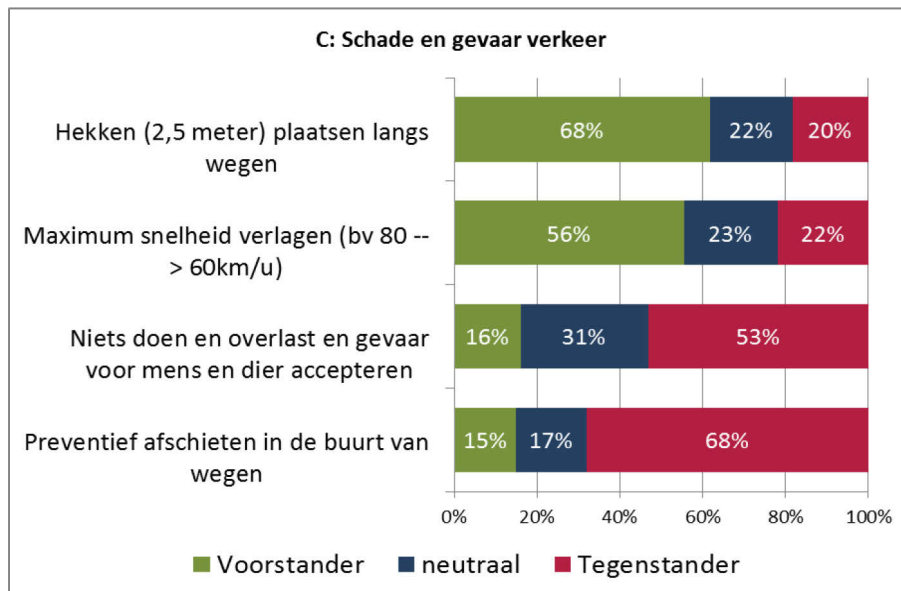
Landbouw, recreatie en andere belangen

Afshot voor de belangen van de landbouw roept veel weerstand op, zowel preventief als ter plaatse afschieten. Hekken zijn de meest geprefereerde oplossing. Er is ook relatief weinig steun voor niets doen en schade accepteren.

Verkeer

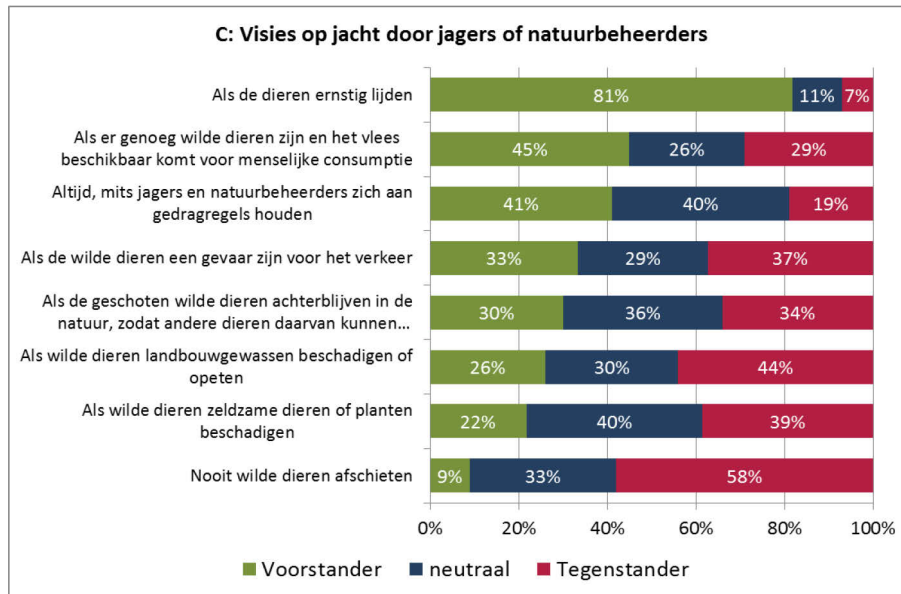
Bij verkeersoverlast is er een duidelijke tweedeling. Hekken plaatsen en maximum snelheid verlagen heeft duidelijke steun, gevaar accepteren en preventief afschieten heeft weinig steun.

Visies op jacht

In overeenstemming met eerdere vragen bestaat brede steun voor het afschieten bij ernstig lijden (81%). Ook de (beperkte) steun (26% of 22%) voor het afschieten bij overlast voor de landbouw is vergelijkbaar met een eerdere vraag, net als het gebrek aan steun voor afschot bij bedreiging van bijzondere planten en dieren (42% om 39% tegen). Alleen de vraag over afschot bij gevaar voor het verkeer wijkt duidelijk af. Zo is nu 33% voorstander van het afschieten van dieren als ze gevaar voor het verkeer veroorzaken. In een eerdere vraag, waarbij meerdere oplossingen werden voorgelegd, was slechts 15% voor preventief afschieten (17% neutraal). In de eerdere vraag werden alternatieven

aangedragen. Bovendien werd in deze vraag alleen gesproken over gevaar, terwijl in eerder gevaar over 'ongelukken met schade aan auto's, dierenleed en soms gewonden werd gesproken.

4.2 Clusters van visies op beheer

Met een factoranalyse zijn zes visies van burgers onderscheiden: pro-jacht, fel anti doden, ruimte vergroten, genadeschot, hekken en zacht beheer. Het doel van deze clustering is om meer inzicht te krijgen in verschillen tussen groepen mensen (bijvoorbeeld mannen versus vrouwen). Daarom is voor al deze visies onderzocht welke groepen in de samenleving hierbij afwijken van het gemiddelde. Hierbij wordt in de tekst onderscheid gemaakt tussen *zeer sterke* effecten (bijvoorbeeld sterk 'pro-jacht') en *sterke* effecten (bijvoorbeeld 'pro-jacht' op basis van het statistisch effect van dit aspect op de visie ('effect-size')⁴. Voor de groepen die het sterkst afwijken van elkaar is een grafiek opgenomen ter illustratie. Omdat dergelijke visies combinaties zijn van meerdere vragen is gekozen voor de percentages van de vraag die het meest typerend is voor deze visie. Bijvoorbeeld bij pro-jacht geven we de percentages van vraag C3b (preventief afschieten).

Pro-jacht

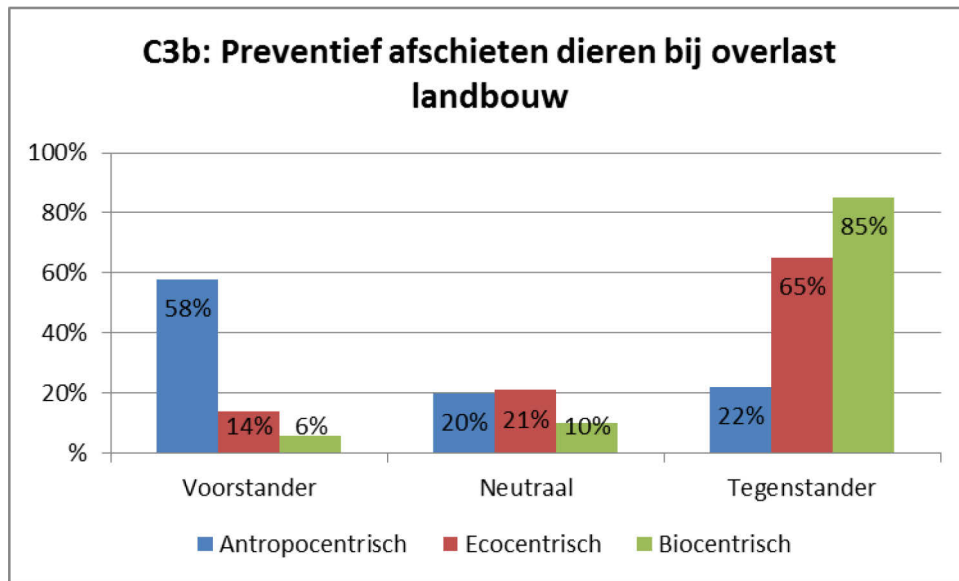
De pro-jacht visie wordt gekenmerkt door positieve antwoorden op de vragen naar afschot om schade te voorkomen aan landbouw (bij schade C5e, C3e of preventief C3a), biodiversiteit (C5f, C2c), verkeersoverlast (C5d, C4a).

Verreweg de belangrijkste invloed hebben de achterliggende waarden: mensen met sterk antropocentrisch waarde hebben het meest pro-jacht standpunt, terwijl mensen met sterk biocentrische waarden het minst pro-jacht standpunt hebben. Opleiding, leeftijd, lidmaatschap, medewerkschap, stedelijke herkomst hebben weliswaar een significante relatie, maar dit effect is relatief gering. Dergelijke geringe effecten worden verder niet beschreven in deze analyse.

⁴ Omdat bij de (grote) aantallen respondenten in deze enquête vrijwel alle relaties significant zijn (zelfs bij $p < .001$), zijn alleen de effecten die als 'sterk' of 'zeer sterk' gelden weergegeven.

Sterk pro-jacht: antropocentrische waarde
Pro jacht: mannen en 65+

Als illustratie geven we de meningen op vraag C3b: Afschieten als dieren overlast veroorzaken bij landbouw (in de gehele groep 26% voorstander, 30% neutraal en 44% tegenstander).

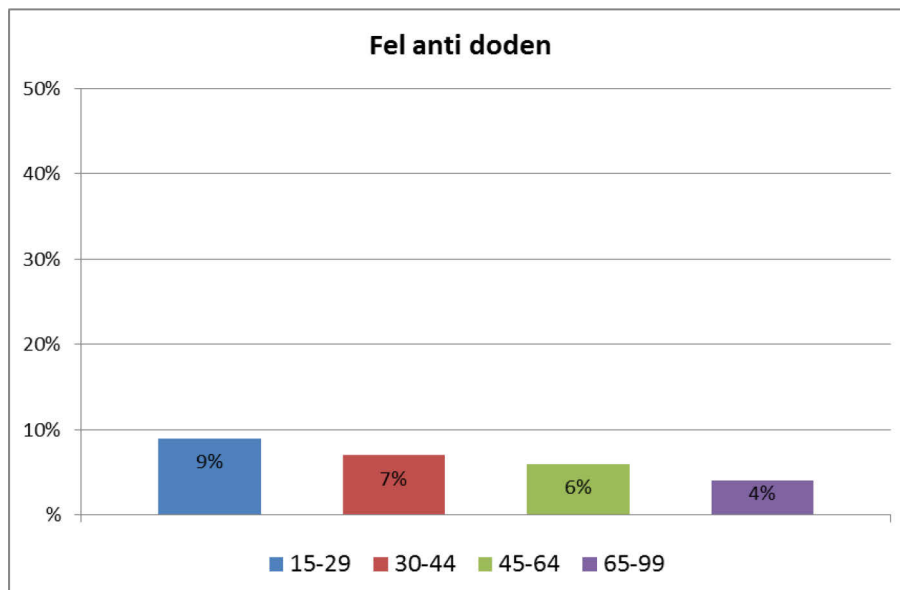
Fel anti-doden

Als respondenten tegen elke vorm van afschot zijn bij ernstig lijden (C1b EN C5g), dan scoren ze als fel anti doden.

Over de gehele groep is slechts 4,5% fel anti doden.

Zeer fel anti: jongeren (9%)

Fel anti: mannen (6%)

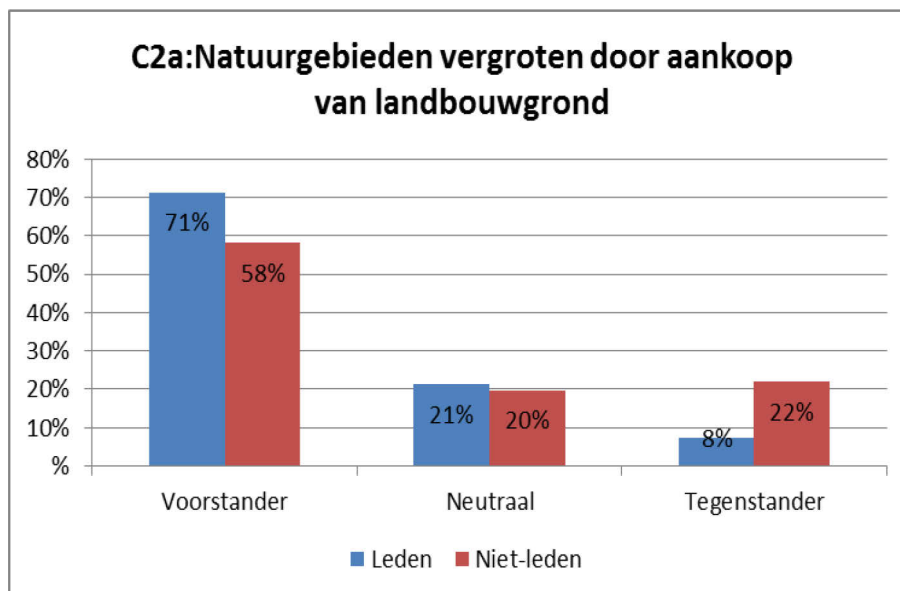
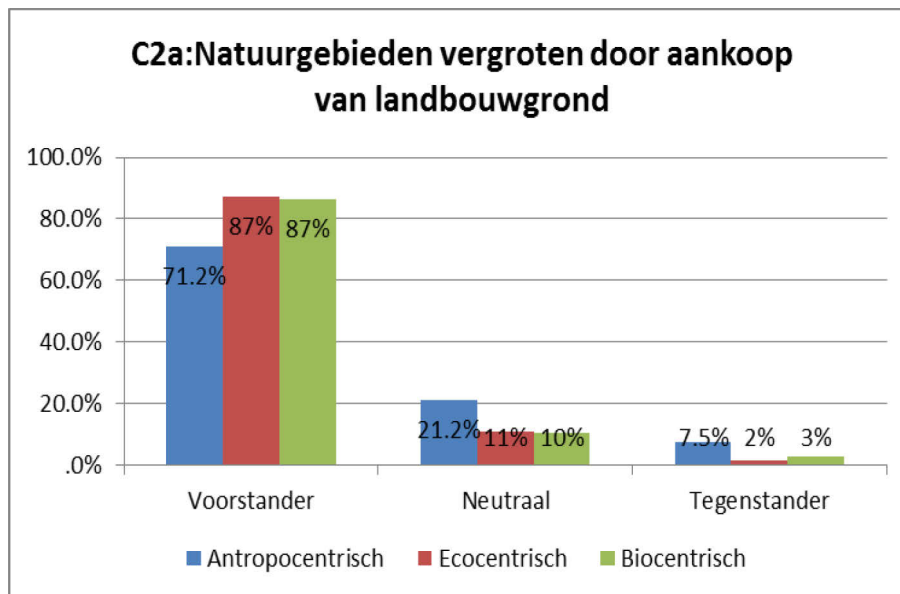
Ruimte vergroten

De visie 'ruimte vergroten' wordt vooral gekenmerkt door natuurgebieden verbinden door ecoducten en aankoop landbouwgrond (C2b en C2a) en snelheidsverlaging (C4c).

Als voorbeeld nemen we vraag C2a: aankoop van landbouwgrond. 68% is voorstander van deze optie, 21% is neutraal en 11% is tegen.

Pro: ecocentrisch en biocentrische waarden, leden

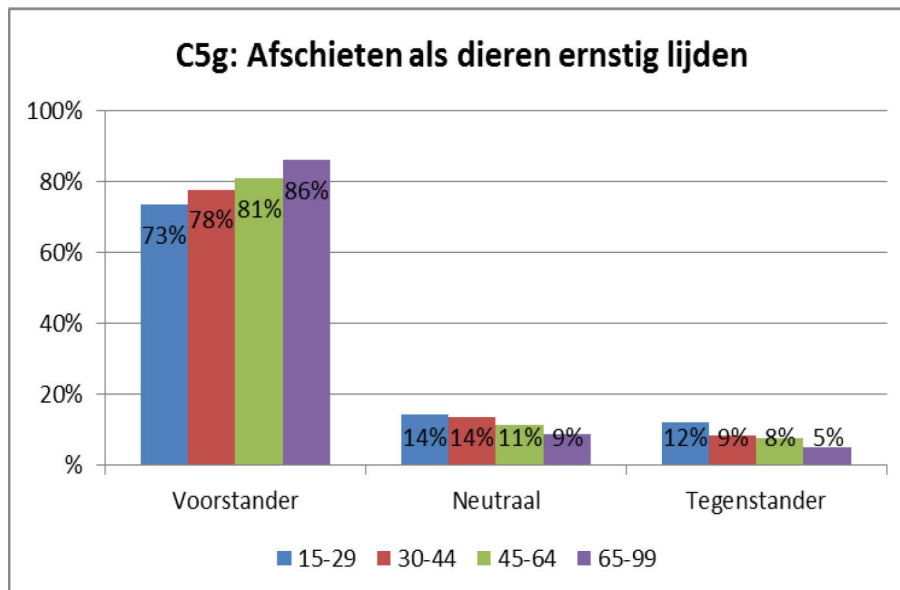
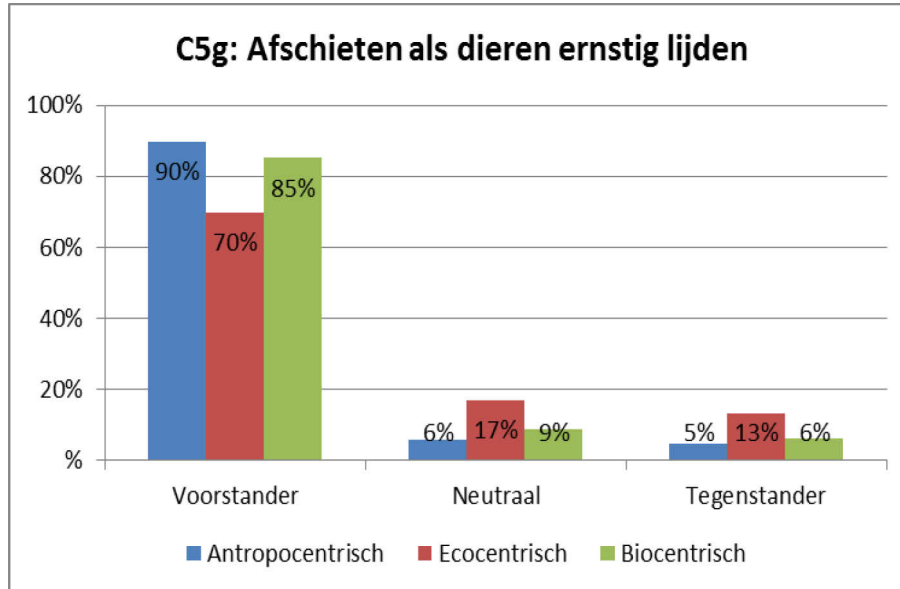
Er is duidelijk onderscheid tussen antropocentrische waarden enerzijds en ecocentrische en biocentrische waarden anderzijds. Tussen eco- en biocentrische waarden bestaat geen significant verschil.

Genadeschot

De visie GENADESCHOT wordt bepaald door het afschieten van dieren bij ernstig lijden (C1b en C5g). 81% is voorstander van afschieten bij ernstig lijden (C5g). 11% is neutraal en 7% is tegen.

Sterk pro: antropocentrisch en biocentrische waarden, bejaarden (65+)
Pro: ouderen (45+), frequente bezoekers, bewoners platteland

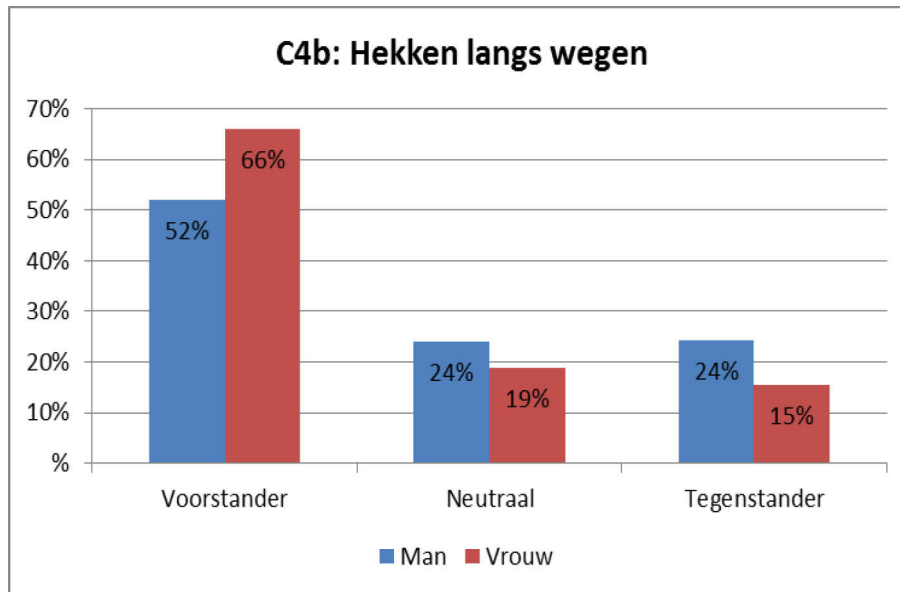
Hekken

De visie HEKKEN wordt bepaald door een voorkeur voor hekken langs wegen en tussen landbouw en natuur (C4b en C3c).

58% van de respondenten is voorstander van hekken langs wegen om gevaar en overlast te voorkomen. 22% is neutraal en 20% is tegen.

Zeer pro: vrouwen

Pro: biocentrische waarden (maar effect veel minder groot dan bij eerdere beheeropties), vrouw, lage bezoekfrequentie (frequente bezoekers vrezen toegangsbeperkingen en aantasting landschap?), niet-medewerkers.

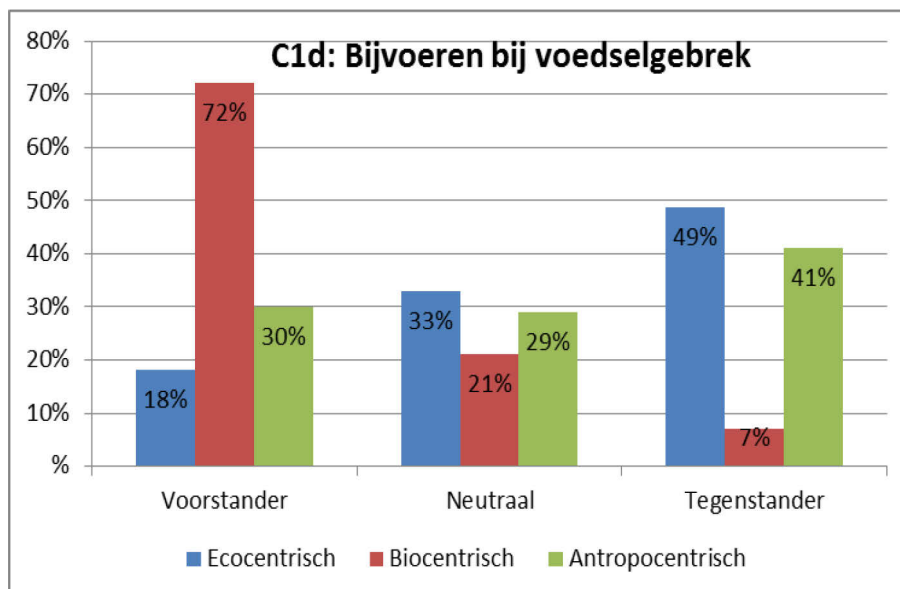
Zacht beheer

De visie ZACHT BEHEER wordt bepaald door een voorkeur voor geboortebeperving (C2d), verplaatsen naar andere gebieden en buitenland (C2e) en bijvoeren bij voedselgebrek (C1d).

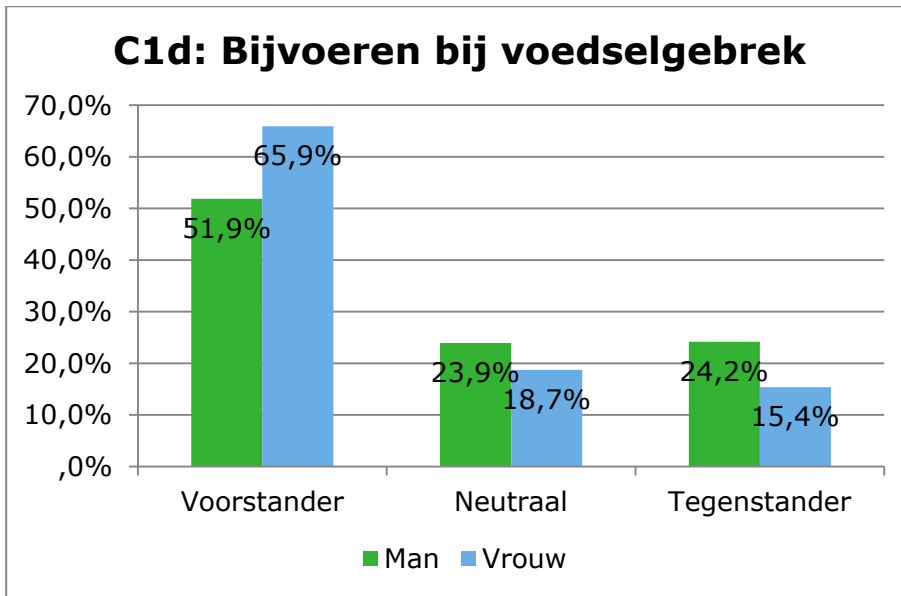
34% is voorstander van het bijvoeren bij honger, 30% is neutraal en 37% is tegen (C1d).

Zeer pro: biocentrische waarde, vrouw

Pro: ouderen, lage bezoekfrequentie, leden

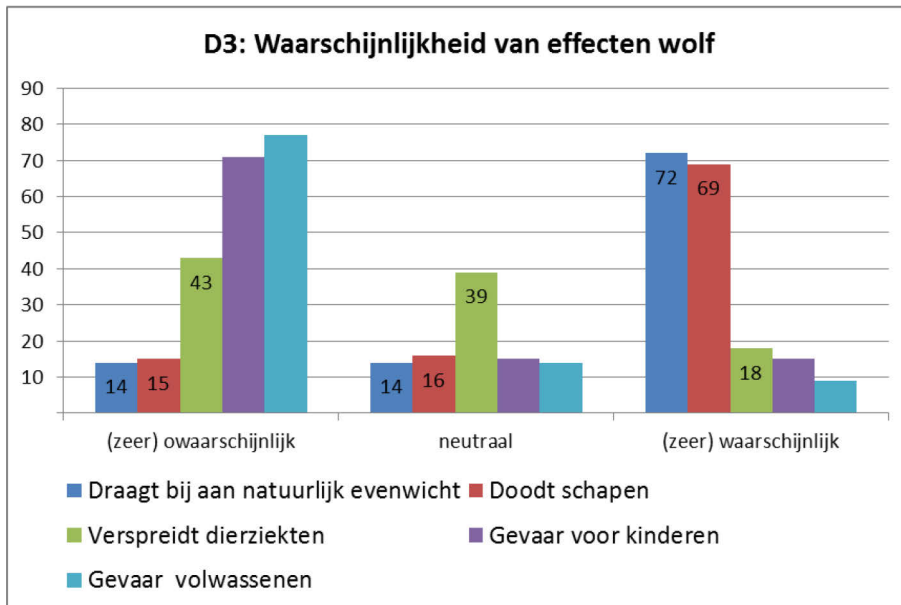

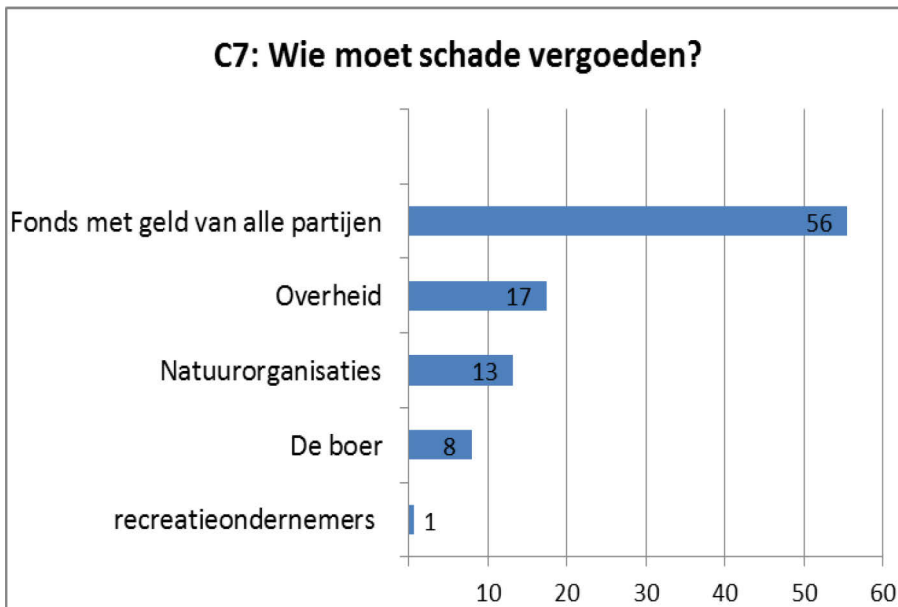
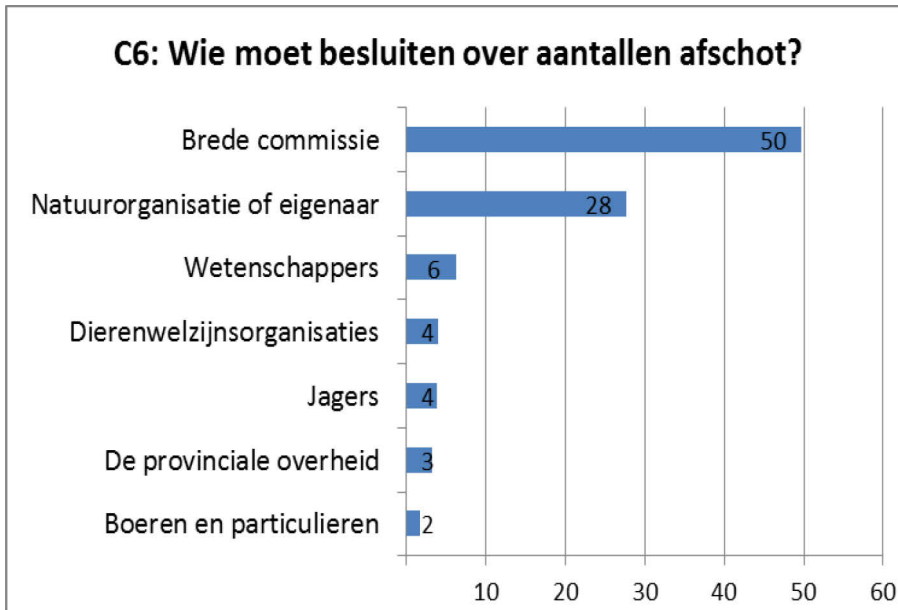

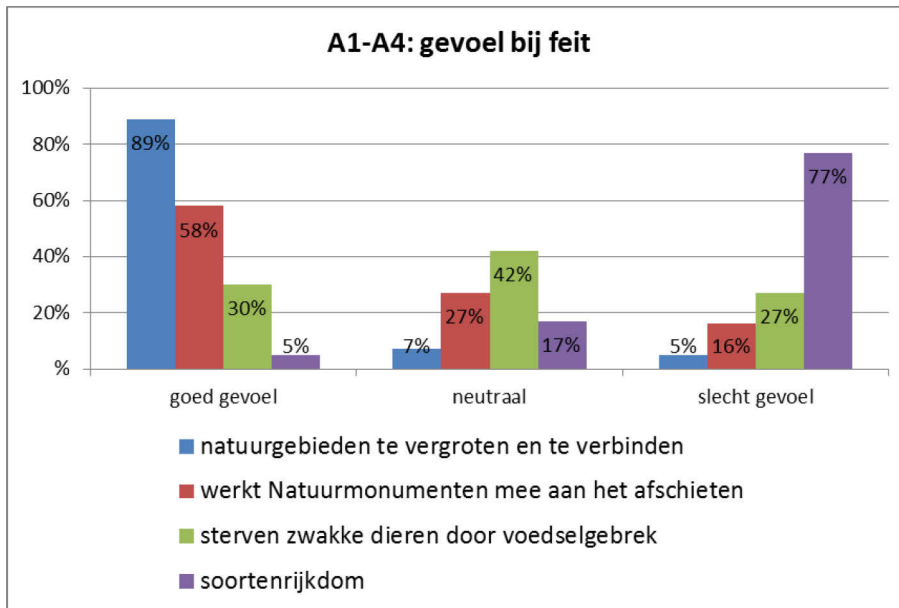
Overig; de wolf

De waarschijnlijkheid van positieve en negatieve effecten van de wolf.

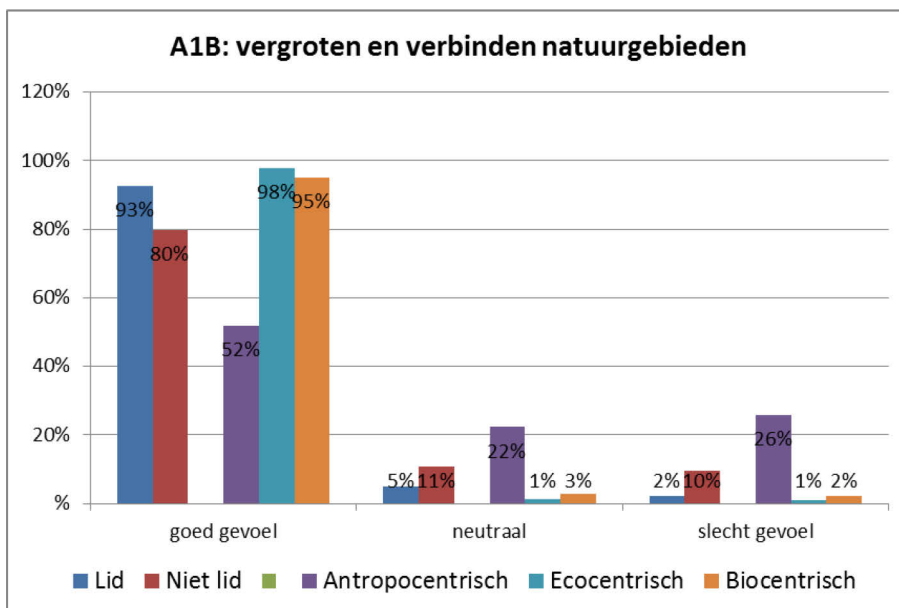

5 Gevoel bij feit

Leden van Natuurmonumenten en mensen met een ecocentrische of biocentrische waarde krijgen hierbij vrijwel allemaal een goed gevoel.

Literatuur

- Buijs, A.E., 2009a. Protest door betrokkenheid: de draagvlakmatrix als denkmodel voor protest in het Drents Friese Wold, in: Elands, B., Turnhout, E. (Eds.), *Draagvlak en betrokkenheid*. Wot, Wageningen.
- Buijs, A.E., 2009b. Lay people's images of nature: frameworks of values, beliefs and value orientations. *Society and Natural Resources* 22, 417-432.
- De Cock Buning, T., Pompe, V., Hopster, H., Brauw, C.d., 2012. *Denken over dieren; Dier en ding, zegen en zorg*. Athena Instituut Vrije Universiteit, Amsterdam.
- De Cock Buning, T. Pompe, V. Hopster, H. Brauw, C.d., 2012. *Denken over dieren; Dier en ding, zegen en zorg*. Athena Instituut Vrije Universiteit, Amsterdam.
- Mattijssen, T., J. Westerink, A. Buijs, E. Steingröver en F. Langers, 2013. Ganzen, voer voor discussie. *Vakblad Natuur Bos Landschap*, 32-35.

Alterra Wageningen UR
Postbus 47
6700 AA Wageningen
T 0317 48 07 00
www.wageningenUR.nl/alterra

Alterra-rapport 2502
ISSN 1566-7197

Alterra Wageningen UR is hét kennisinstituut voor de groene leefomgeving en bundelt een grote hoeveelheid expertise op het gebied van de groene ruimte en het duurzaam maatschappelijk gebruik ervan: kennis van water, natuur, bos, milieu, bodem, landschap, klimaat, landgebruik, recreatie etc.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.000 medewerkers en 9.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

Alterra Wageningen UR
Postbus 47
6700 AA Wageningen
T 317 48 07 00
www.wageningenUR.nl/alterra

Alterra-rapport 2502
ISSN 1566-7197

Alterra Wageningen UR is hét kennisinstituut voor de groene leefomgeving en bundelt een grote hoeveelheid expertise op het gebied van de groene ruimte en het duurzaam maatschappelijk gebruik ervan: kennis van water, natuur, bos, milieu, bodem, landschap, klimaat, landgebruik, recreatie etc.

De missie van Wageningen UR (University & Research centre) is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen UR bundelen 9 gespecialiseerde onderzoeksinstituten van stichting DLO en Wageningen University hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.000 medewerkers en 9.000 studenten behoort Wageningen UR wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

